

Eleanor Carr De Bellis,¹ San Pedro, Kalifornija, SAD,
bankovna službenica u mirovini

BERNARD CAR – PIONIR PACIFIČKOG TUNOLOVA²

Sažetak

Autorica u svom članku, prvi put objavljenom 1988. godine u dnevnim novinama u San Pedru, opisuje napredak ribarstva i ribarske industrije u Los Angelesu u razdoblju prije Drugoga svjetskog rata. Njezin otac Bernard Car, rođen 1892. godine u Crikvenici, bio je jedan od sudionika pothvata izgradnje velikih tunolovaca za lov tune na otvorenom moru. Novi brod *Paramount* izgrađen je 1937. godine, a raspolagao je spremištem za ribu kapaciteta od tristotine tona. Riba se skladištila u posebnom rashlađenom rasolu, što je omogućavalo dulja putovanja i veći izlov tune. S kapetanom Bernardom Carom brod je pratio i lovio tune uz obale Južne Amerike te otkrivao nova lovišta za ribarsku flotu San Pedra.

Ključne riječi

San Pedro, ribarska industrija Los Angelesa, Bernard Car, Martin Bogdanovich, tunolovac za lov na otvorenom moru, brod *Paramount*

Naš prekrasni San Pedro s elegantnim pristaništem i sidrištem postao je prije više godina jedan od značajnijih svjetskih centara ribarske prerađivačke

¹ Eleanor Carr De Bellis rođena je 1922. godine u San Pedru, Kalifornija, SAD. Piše i govori hrvatski iako nikad nije bila u Hrvatskoj.

² Članak je objavljen u novinama *The News-Pilot* iz San Pedra 17. prosinca 1988. godine pod naslovom *The Paramount: Now there was a ship*. Sliku izvornog članka objavio je dr. V. Uremović u svojoj knjizi *Povijest crikveničkog ribarstva* na str. 100., međutim, nije uspio iskoristiti podatke iz članka jer je njegova knjiga bila u zadnjoj fazi tiska.

industrije. Prerada ribe je velika industrijska grana u Kaliforniji, a luka Los Angelesa središnja je točka te aktivnosti.

Događaj za pamćenje dogodio se u našoj luci 1937. godine. U nedjelju 3. listopada u 3:40 sati, pod vodstvom kapetana Bernarda Cara, uplovio je u luku ribarski brod *Paramount*. Izgrađen sav od čelika i snabdjeven ribarskim alatom bio je najmoderniji i ujedno najudobniji ribarski brod ikada izgrađen za lov na tune. Sagrađen je u brodogradilištu Lake Washington u Seattleu, a koštao je 200 tisuća US dolara. Nacrte je izradila tvrtka za pomorsko projek-tiranje W.C. Nickum and Sons.

Nakon primopredaje brod je doplovio u luku Los Angeles na čelu s vlas-nikom i ribarskim poduzetnikom Carom, navigatorom Hjalmar Olsenom, strojarom Frankom Mosichem i četrnaest članova posade, bez ikakvih teškoća i nezgoda. Pokretan s šestocilindričnim injekcionim dizel-motorom izrađenim u Enterprise Engine Co. iz San Franciska, brod je razvijao brzinu od jedana-est i pol čvorova. Pogonski stroj razvijao je snagu od 600 konjskih snaga s pu-nom potrošnjom od 35 galona³ goriva na sat. Sa zapremninom spremnika za gorivo od 41 tisuće galona, *Paramount* je mogao obići pola puta oko Zemlje.

Dvadeset tona teška električna ledana proizvodila je rashladni medij za salamuru (rasol), koja je održavala ribu na potrebnoj temperaturi za tran-sport do tvornice za konzerviranje. Konstruktor i proizvođač toga sustava rashlađivanja na temelju komprimiranog amonijaka bila je Baker Ice Ma-chine Co. To je označilo početak ugradnje većih sustava za rashlađivanje u ri-barske brodove i svakako bolju tehnologiju koja je omogućila veći izlov tuna. *Paramount* je bio prvi brod takvog tipa, proizveden električnim zavarivanjem. Ovim postupkom je smanjena težina, uslijed izbjegavanja zakovica, te je za-hvaljujući glatkoj oplati smanjen otpor vode. Moderna radiooprema je bila instalirana u posebnoj sobi te se upravljanje na otvorenom moru povjeravalo električnom kormilaru kojega su kontrolirale fotoelektrične stanice. Pramac je bio isti kao na većini teretnih brodova toga vremena i omogućavao je da pa-luba bude suha u većini različitih vremenskih prilika. Krma je oslobođena od opreme, da bi ostalo više prostora za rukovanje mrežom i ulovljenom ribom. Odmah do palube bila su vrata skladišta gdje je rashladni sustav održavao stalnu temperaturu rasola.

S dužinom od 131 stope i širinom od 31 stope te nosivošću od 300 tona *Paramount* je bio najnoviji tip broda s inovativnim metodama za unapređenje komercijalnog ribolova. Njegove su se osobine posebno kontrolirale na duljim putovanjima od matične luke pa do Meksika, Paname i uz obalu Perua i Ekva-dora. Ime broda izabrala je moja majka Katarina koja je željela da taj brod

³ Galon = 3,785 litrara

bude najznačajniji u svojoj klasi. Izvorni ulagački portfelj, koji se u početku sastojao od većinskog pojedinačnog ulagača i više manjih partnera, trebao se posredovanjem banke pretvoriti u pojedinačno vlašništvo French Sardine Co.

Stari stješnjeni kreveti u nadgrađu palube na malim ribarskim brodovima, na *Paramountu* su postali prošlost. Ugodne kabine s kupaonicama i ozvučenjem pružale su posadi mogućnost za maksimalan odmor. Moderne hladnjače omogućile su skladištenje mesa i povrća, tako da se na dugim putovanjima hrana za posadu pripremala kao u najboljim restoranima.

Stvarni život na tunolovcu započinjao je kada se stiglo u područje ribolova. Od trenutka kada se ugleda jato tuna, pa dok zadnja tuna nije smještena u skladište, na brodu nije bilo vremena ni zašto drugo doli za ribolov. Tone riba su se lovile s jednim povlačenjem mreže. Bio je to prvi brod koji je savršeno služio svome cilju te u potpunosti izvršio svoju dužnost prema domovini. Na početku Drugoga svjetskog rata vlada SAD-a je zbog ratnih potreba konfiscirala neke brodove, među njima i *Paramount*. Brod je sudjelovao u ratu u području otoka Okinave, gdje je bio potopljen.

Kad je *Paramount* prvi puta uplovio u luku San Pedra, poput bijelog labuda zabljesnuo je svojom pojavom. To nije bio samo brod nego san cijele posade. Carove želje su se ostvarile uz sudjelovanje i potporu Martina Bogdanovicha i Nicka Vilicicha iz French Sardine Co⁴, dvojice značajnih ljudi iz ribarske industrije. *Paramount* je bio u najmu kao ribarski brod kod French Sardine Co. Martin Bogdanovich je tražio ribarski brod osposobljen za ribolov na tune na otvorenom Pacifiku i posebno spretnu iiskusnu posadu. Uzajamno prijateljstvo Cara, Bogdanovicha i Vilicicha doprinijelo je uspješnosti projekta.

Car je bio nadahnut vlastitim osjećajem za organizaciju i ekonomiju te je u potpunosti unio svu svoju stručnost u upravljanje prijašnjih osam brodova: *Sunrise*, *Sunset*, *Southland*, *Morning Star*, *Ocean Spray*, *California Bear*, *Infallible* (iz Seattlea) i *Commander* (koji je imao u suvlasništvu s Rokom Katinichem). Njegova nastojanja ostavila su značajan trag kojim su tunolovci za otvoreno more unaprijedili ribarsku industriju. Svi su današnji tunolovci slijedili taj model preobrazbe od tipa broda za lov s mamcem u brod s mrežom plivaricom (nap. prev. *kalifornijski tip mreže*⁵). On je posredovao u otvaranju putova za južna mora budućim generacijama ribara. Taj posao povezo ga je s važnim južnoameričkim vladinim dužnosnicima kao i dužnosnicima Kali-

⁴ Tvornicu za preradu ribe French Sardine Co. osnovao je Martin Bogdanovich 1917. godine u Los Angelesu. S vremenom je to postala najveća tvrtka za preradu ribe na svijetu. Kasnije, 1952. godine tvrtka mijenja ime u Star-Kist.

⁵ Mrežu za lov tuna na otvorenom moru izumio je Petar Dračić i počeo koristiti od 1917. godine u vodama Kalifornije (Uremović, V., (1997), Povijest crikveničkog ribarstva, str. 94.-96.).

fornije. California Fish and Game Commission⁶ često su tražili njegovo mišljenje i informacije o putovima migracije raznih vrsta tuna.

Bila je to svečanost svaki put kada je *Paramount* uplovio u našu luku. Lučka svjetla obasjavala su brod, sirene s obližnjih brodova trubile, gradski dužnosnici, razni dostojanstvenici i novinski reporteri okupili bi se na dočeku. Posebno su bili uzbuđeni članovi obitelji kapetana i posade. Sjećam se oca kako se iskrcava i žuri u zagrljaj majke i kako grleći me i brižno milujući dva mlađa sina govori: *Zasvirao sam tripudij brodskom sirenom za tebe moja kćeri*. Isto uzbuđenje ponavljalo se svaki put kod odlaska i dolaska broda.

Moj otac rođen je u Crikvenici 26. svibnja 1892. godine, a u Sjedinjene Američke Države došao je 1910. godine. Bio je aktivan u udruženju ribara i Jugoslavenskoj zajednici. Bio je predsjednik Fishermen's Cooperative Association i Slavonic Alliance Club. Umro je 7. listopada 1970. godine. Na prijedlog upravitelja pokrajine Los Angeles Burтона W. Chace, dana 27. listopada 1970. godine bila je prekinuta sjednica vijeća da bi se odalo priznanje kapetanu Bernardu Caru, a njegovoj supruzi predana je povelja priznanja za njegov trud i postignuća u ribarstvu.

Dobrota se ne gubi. Sjećanje na velike stvari u životu traje. Imala sam sedamnaest godina kada je *Paramount* bio izgrađen, što je dovoljno da se sjećam svega. I sada, četrdeset devet godina kasnije, čarolija tadašnjeg vremena još me dočeka na dokovima.

Napisala sam ovaj članak u počast svom ocu i ulozi koju je *Paramount* odigrao u povijesti svjetskog ribarstva. Moja draga majka, Katarina Car, moj muž Salvadore, moja braća, Bernard i Eugen s cijelom obitelji i sa mnom kliču *Pozdravljamo Te s ponosom, Oče*.

Summary

Eleanor Carr De Bellis BERNARD CAR – THE PIONEER OF TUNA FISHING IN PACIFIC

This article, first published in San Pedro daily newspapers in 1988, describes the progress of fishing and fishing industry in Los Angeles during a period preceding the WWII. The author's father Bernard Car, born in 1892 in Crikvenica, was one of the participants in the enterprise of constructing the large tuna boats, designed for open ocean fishing. A new ship, named *Paramount*, was built in 1937. She disposed of a storeroom, capable of storing 300 tons of fish in specially cooled brine, which enabled longer trips and bigger tuna catch. With her captain Bernard Car the ship traced and fished tuna along the coast of South America and discovered new fishing-grounds for the fishing fleet of San Pedro.

⁶ The California State and Game Commission sastoji se od pet članova koje imenuje Guverner i potvrđuje Senat. To nisu stalni zaposlenici nego osobe zaposlene u privatnim poduzećima i stručne u raznim područjima osiguranja prirodne ravnoteže biljnog i životinjskog svijeta. Komisija se sastaje najmanje 11 puta godišnje da bi raspravila razne propise, dozvole i kvote izlova iz svojeg područja odgovornosti.